

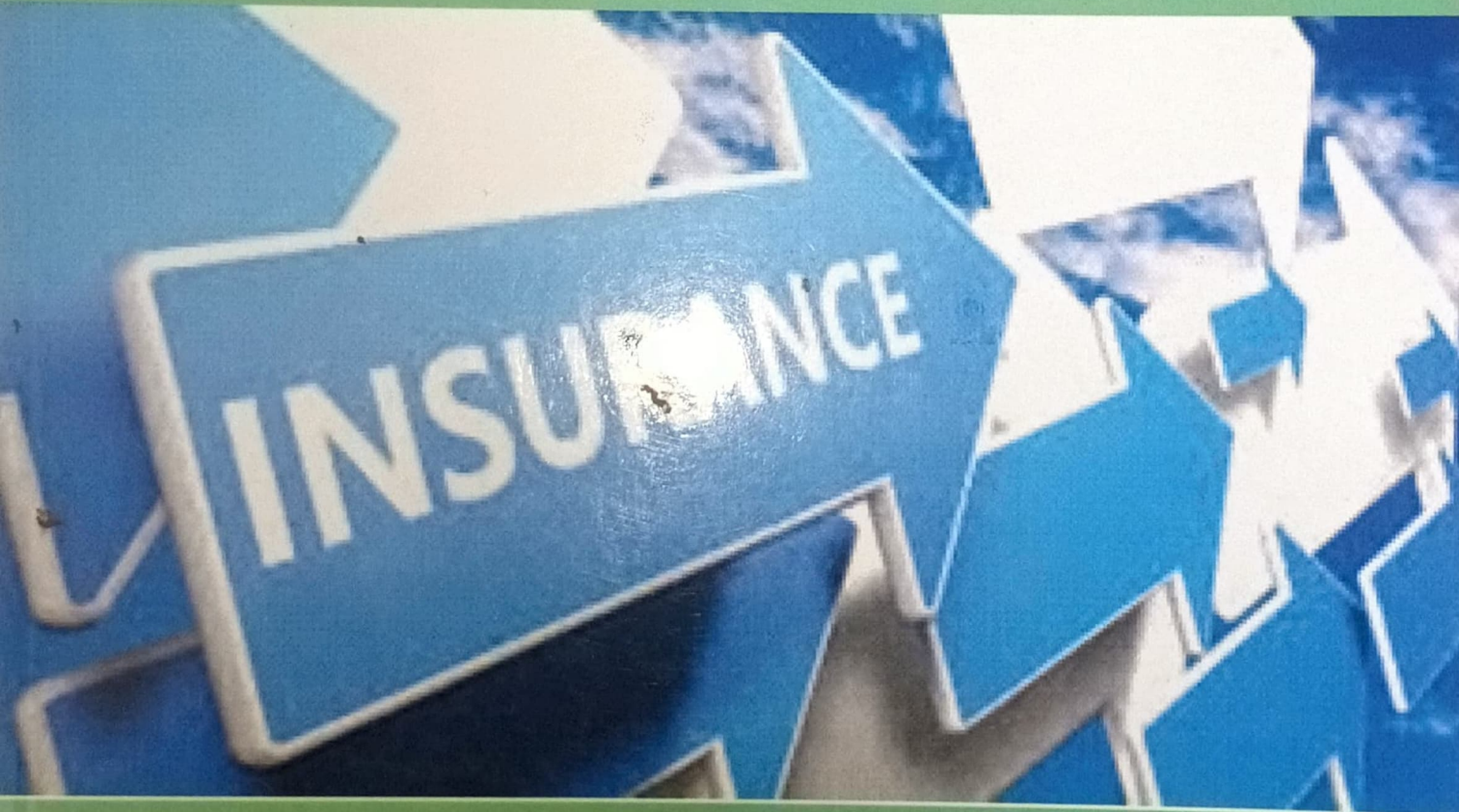
विमा आणि वाहतूक - १

F.Y.B.Com (Sem-I)

PROF. DR. ARCHANA J. MALI
PROF. DR. JANARDHAN K. PAWAR

PROF. PRAMOD KISAN PANKAR
PROF. VIKRAM K. UDAR

As Per New Syllabus
w.e.f. June 2019

KSHITIYA PUBLICATION, PUNE

This Text Book is designed for F.Y.B. Com (Sem-I) as per revised syllabus of Savitribai Phule Pune University from June 2019. This book is useful to other University as a reference.

विमा आणि वाहतूक – १

F. Y. B. Com (Sem-I)

:Author:

**For Specimen Copy
Kshitiya Publication**

PROF. DR. ARCHANA J. MALI

M.Com, M.Phil., Ph. d., B.Ed. G.D.C.&A., D.B.M.(SET)

Pune District Education Association's

Prof. Ramkrishna More Arts, Commerce & Science College, Akurdi Pune.

PROF. DR. JANARDHAN K. PAWAR

M.COM, MBA (Mkt), NET, SET, GDC&A, B.EdDIM, PGDIM, PGDMM, Ph.D.

Anekant Education Society's

Tuljaram Chaturchand College of Arts, Science & Commerce, Baramati, Dist. Pune

PROF. PRAMOD KISAN PANKAR

M.Com, MBA (Finance), PGDT, PGDIB, GDC&A, LLB (Appeared)

Indrayani Vidya Mandir's

Indrayani Arts commerce & science Mahavidyalaya Talegaon Dabhade

PROF. VIKRAM K. UDAR

M.Com, SET, GDC&A

Rayat Shikshan Sanstha's

Mahatma Phule Arts, Commerce, & Science College Pimpri Pune.

KSHITIYA PUBLICATION, PUNE

Text Book on: Insurance & Transport-I, F.Y.B. Com (Sem-I)

First Edition: June 2019

©: With the Author & Publisher

ISBN: 978-81-941859-0-1

Published By:

Kshitija Publication, Pune

Sec. 28 Sarthak Apartment,

Front of RM College Akurdi

Pune 411 04

Price: 140/-

DISTRIBUTOR: Pradeep Book Distributors

631/32 Budhwar Peth, Shop No. 102/103/104,

1st Floor, Shan Bramha Complex, Pune -2

Tel: 24458333

The text of this publication, or any part thereof, should not be reproduced or transmitted in any form or stored in any computer storage system or device for distribution including photocopy, recording, typing, or information retrieval system or reproduced on any disc., tape, performed media or other information storage device etc. without the written permission of Authors & Publisher with whom the rights are revised. Breach of this condition is liable for legal action.

Every effort has been made to avoid errors or omissions in this book. In spite of this, errors may have crept in any mistake, error or discrepancy so noted and shall be brought to our notice shall be taken care of in the next edition. It is notified that neither the publisher nor the author or seller shall be responsible for any loss of action to any one, of any kind, in any manner, therefrom.

SYLLABUS
F.Y. B.Com. Optional Paper
Subject Name: Insurance and Transport-1
SEMESTER I - INSURANCE

Objectives:

1. To acquaint students with the concepts of Insurance.
2. To create awareness regarding basic knowledge about Life Insurance, Fire Insurance and Marine Insurance.
3. To make the students aware of career opportunities in the field of Insurance

Credit: 04

No. of Lectures: 48

Unit No.	Topic	No. of Lectures	Teaching Method
1	Introduction to Insurance Meaning and Nature of Insurance Importance of Insurance Scope of Insurance Principles of Insurance Risk and Insurance Types – Life and General Insurance Difference between Life and General Insurance Career opportunities in Insurance Sector	16	Lecture, PPT, Group Discussion, Library Work, Assignment Companies
2	Life Insurance Meaning and Features of Life Insurance Nature of Life Insurance Origin of Life Insurance Importance of Life Insurance Principles of Life Insurance Types of Life Insurance Policies Procedure of Life Insurance Contract	16	Lecture, PPT, Group Discussion, Library Work, Study Visit to Office of the Insurance
3	Fire Insurance Meaning and Features Nature of Fire Insurance Contract Types of Fire Insurance Policies	08	Lecture, PPT, Group Discussion, Library Work
4	Marine Insurance Meaning and Features Marine Insurance Contract Types of Marine Insurance Policies	08	Lecture, PPT, Group Discussion, Library Work, Assignment
	Total	48	

अनुक्रमणिका

तपशील	पृष्ठ क्र.
प्रकरण १ विम्याची ओळख १.० उद्देश १.१ प्रस्तावना १.२ विमा संकल्पना १.३ विम्याचे स्वरूप १.४ विम्याचे महत्त्व १.५ विम्याची वेगवेगळ्या स्तरावर असणारी गरज १.६ विम्याची व्याप्ती १.७ विम्याची तत्त्वे १.८ जोखीम आणि विमा १.९ विम्याचे प्रकार १.१० आयुर्विमा आणि साधारण विमा यातील फरक १.११ विमा क्षेत्रातील रोजगाराच्या संधी १.१२ सरावासाठी प्रश्न	०१ ते २०
प्रकरण २ आयुर्विमा २.० उद्देश २.१ प्रस्तावना २.२ आयुर्विम्याचा अर्थ २.३ आयुर्विमा व्यवसायाची सुरुवात २.४ आयुर्विम्याची वैशिष्ट्ये २.५ आयुर्विम्याचे स्वरूप २.६ आयुर्विम्याचे महत्त्व २.७ आयुर्विम्याचे प्रकार २.८ आयुर्विमा उतरविण्याची कार्यपध्दती २.९ आयुर्विमा पत्रातील अटी २.१० आयुर्विम्याच्या अंतर्गत विम्याची रक्कम मिळविण्याची पध्दत २.११ सरावासाठी प्रश्न	२१ ते ३६
प्रकरण ३ अग्निविमा ३.० उद्देश ३.१ प्रस्तावना ३.२ आग या शब्दाचा अर्थ ३.३ अग्नि विम्याचा उगम ३.४ अग्नि विम्याची वैशिष्ट्ये	३७ ते ४६

तपशील	पृष्ठ क्र.
३.५ अग्नि विम्याची तत्त्वे ३.६ अग्नि विमाकरार करण्याची कार्यपध्दती ३.७ अग्नि विमापत्रांचे विविध प्रकार ३.८ आगीच्या दरम्यान नुकसान कमी करणे ३.९ अग्नि विमापत्राच्या अंतर्गत नुकसानभरपाई मिळविण्याची पध्दत ३.१० अग्नि विमापत्र रद्द करणे ३.११ अग्नि विमापत्राचे नूतनीकरण ३.१२ सरावासाठी प्रश्न	
प्रकरण ४ सागरी विमा ४.० उद्देश ४.१ प्रस्तावना ४.२ व्याख्या ४.३ सागरी विम्याची वैशिष्ट्ये ४.४ सागरी विमापत्र घेण्याची पध्दत ४.५ सागरी विमा अंतर्गत नुकसान भरपाई मिळण्याची पध्दत ४.६ सागरी विमा प्रकार ४.७ सागरी विमा पत्रातील महत्त्वाच्या कलमांची माहिती ४.८ सरावासाठी प्रश्न	४७ ते ५५
संदर्भ	५६

PROF. DR. ARCHANA J. MALI
M.Com, M.Phil., Ph. D., B.Ed. G.D.C.&A., D.B.M.(SET)

She is currently working as Assistant professor in Pune District Education Association's Prof. Ramkrishna More Arts, Commerce & Science College, Akurdi Pune- 411044 since 2008. She is passed B.Com & M.Com with specialisation in Advanced Accounting & Taxation. She has also awarded Ph.D in Commerce from Shivaji University, Kolhapur. She is very popular teacher of Business Communication, Insurance & Transport, Cost & Works Accountancy subjects. She has 09 years teaching experience.

PROF. PRAMOD KISAN PANKAR
M.Com, MBA (Finance), PGDT, PGDIB, GDC&A, LLB (Appeared)

Presently he is working as Assistant Professor at Indrayani Vidya Mandir's Indrayani Mahavidyalaya, Talegaon Dabhade, Pune - 410507. He has total 16 years teaching experience. His areas of expertise are Account, Maths, Costing, Taxation, of Commerce, BBA, BBA(CA), M.Com, MMM, MBA, PGDBM, PGDT, DTL, CA-IPCC/Final, ICWAI. He has earlier presented books of Income Tax. He has attended many Seminars and Workshops and presented several Research Papers. He was also invited as guest Lecturer in various colleges & involved in various activities

PROF. DR. JANARDHAN K. PAWAR
M.COM, MBA (Mkt), NET, SET, GDC&A, B.ED, DIM, PGDIM, PGDMM, PH.D.

He is currently working as Assistant professor in Anekant Education Society's Tuljaram Chaturchand College of Arts, Science & Commerce, Baramati, Dist. Pune (Autonomous) since 2015. Earlier he worked with various renowned educational institutes such as Sinhgad College of Arts & Commerce, Narhe, Pune, Spicer Seventh Day Adventist University, Pune, etc. He is a recipient of 'Mogulal Agarwal Trust's Gold Medal' for securing highest number of marks at post graduate level (M.Com). He has also awarded Ph.D in Banking and Finance from Savitribai Phule Pune University.

He is very enthusiastic, quick to build rapport and trust with students and colleagues alike. He has been teaching for various levels such as B.Com, M. Com, M.B.A. etc. from last 14 years. He also worked in the different examination committees of the Savitribai Phule Pune University. He has presented many research papers in National & International Seminar and Conference in India. The same research papers published in International journals having ISSN & ISBN numbers with impact factor.

PROF. VIKRAM K. UDAR
M.Com, SET, GDC&A

Presently he is working as Assistant Professor at Rayat Shikshan Sanstha's Mahatma Phule Arts, Commerce, & Science College Pimpri Pune. He has total 02 years teaching experience. He is very enthusiastic, quick to build rapport and trust with students and colleagues a like. His areas of expertise are Account, Maths, Costing, Taxation, of Commerce. He is passed B.Com & M.Com with specialisation in Banking & Finance. He has attended many Seminars and Workshops and presented Research Papers.

ISBN : 978-81-941859-0-1

KSHITIJÀ PUBLICATION, PUNE

Sec. 28 Sarthak Apartment, Front of RM College Akurdi Pune 411 044
 Mo. No: 9922836391/ 9423488805 E-Mail ID: kshitijapublication@gmail.com

Savitribai Phule Pune University
School of Open Learning
(Distance Education Program)

M.Com
First Year
106

बौद्धिक मालमत्ता कायदा आणि
कॉपीराइट्स व डिझाइन्स नियमन कायदा

बौद्धिक मालमत्ता कायदा आणि
कॉपीराइट्स व डिझाईन्स नियमन कायदा

M.Com.
First Year
106

SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY

School of Open Learning
(Distance Education Program)

लेखक

डॉ. जनार्दन कुंडलिक पवार

तुळजाराम चतुरचंद कला, विज्ञान आणि वाणिज्य महाविद्यालय,
बारामती, जि. पुणे.

प्रा. अस्मिता वैभव कुलकर्णी

हुजूरपागा महिला वाणिज्य महाविद्यालय,
सदाशिव पेठ, पुणे ४११०३०.

All rights reserved. No part of this publication which is material protected by this copyright notice may be reproduced or transmitted or utilized or stored in any form or by any means now known or hereinafter invented, electronic, digital or mechanical, including photocopying, scanning, recording or by any information storage or retrieval system, without prior written permission from the Publisher.

Information contained in this book has been published for School of Open Learning, Savitribai Phule Pune University, Pune by VIKAS Publishing House Pvt. Ltd. and has been obtained by its Authors from sources believed to be reliable and are correct to the best of their knowledge. However, the Publisher and its Authors shall in no event be liable for any errors, omissions or damages arising out of this information and specifically disclaim any implied warranties or merchantability or fitness for any particular use.

VIKAS® is the registered trademark of Vikas® Publishing House Pvt. Ltd.

VIKAS® PUBLISHING HOUSE PVT. LTD.

E-28, Sector-8, Noida - 201301 (UP)

Phone: 0120-4078900 • Fax: 0120-4078999

Regd. Office: A-27, 2nd Floor, Mohan Co-operative Industrial Estate, New Delhi 1100 44

• Website: www.vikaspublishing.com • Email: helpline@vikaspublishing.com

बौद्धिक मालमत्ता कायदा आणि कॉपीराइट्स व डिझाईन्स नियमन कायदा

अभ्यासक्रम

घटक क्र. घटकांचे शीर्षक मुद्दे पृष्ठ क्र.

१. बौद्धिक मालमत्ता

८

बौद्धिक मालमत्ता अधिकार : उगम आणि संकल्पना ,व्यावसायिक आणि सांस्कृतिक परिमाण ,बौद्धिक संपदा अधिकाराचे प्रकार, आंतरराष्ट्रीय अधिवेशने आणि संस्था , जागतिक व्यापार संघटना, जागतिक बौद्धिक संपत्ती संस्था , प्र:शुल्क आणि व्यापार यासंबंधी सर्वसाधारण करार , बौद्धिक संपत्ती हक्कांच्या व्यापाराशी संबंधित पैलू (पॅरिस करार),पेटंट सहकार्य करार , बुडापेस्ट करार.

२. सेवा क्षेत्र

४४

पेटंट्स, व्याख्या , संकल्पना, प्रकार , पेटंट करण्यायोग्य व नॉन-पेटंट करण्यायोग्य शोध, पेटंटसाठी अर्ज आणि पेटंट मिळविण्यासाठी संपूर्ण प्रक्रिया,(अध्याय १ ते ८ - पेटंट दुरुस्ती कायदा, १९७०) वाढीव पेटंट्स, आत्मसमर्पण व पेटंट रद्द करणे, पेटंट्सचे काम, अनिवार्य परवाने व निरस्तीकरण, सरकारी हेतूसाठी पेटंटचा वापर आणि पेटंट संपादन, पेटंटचे उल्लंघन:- उल्लंघन आणि बचावाचे कृत्य , उल्लंघन करण्यासाठी उपाय,दावे, अपील, गुन्हे आणि दंड [पेटंट ऑक्ट, १९७० चे अध्याय १६ ते २० सुधारित म्हणून], पेटंट कार्यालये, स्थापना , पेटंटचे नियंत्रक: कार्ये आणि अधिकार, पेटंट एजंट्स , आंतरराष्ट्रीय व्यवस्था [अधिनियम १४ आणि २१, २२], मधील मुद्दे , पेटंट राजवटीतील समस्या आणि चिंता महत्त्वाच्या निकालांचा अभ्यास केला जाणे 1) बजाज ऑटो लिमिटेड वि. टीव्हीएस मोटर कंपनी लिमिटेड जेटी २००९ (१२) एससी १०३.

२) नोव्हार्टिस विरुद्ध भारतीय संघ (२०१३) ६ एससीसी १

३) डॉ स्नेहलता सी. गुप्ते विरुद्ध भारत आणि भारत संघ [डब्ल्यू.पी. (सी) क्रमांक ३५१६ आणि ३५१७ चे २००७] दिल्ली हायकोर्ट

४) बायर कॉर्पोरेशन विरुद्ध युनिअन ऑफ इंडिया १६२ (२००९) DLT ३७९

३. व्यापारचिन्ह/ट्रेडमार्क

८६

व्यापार चिन्ह/ट्रेडमार्क: व्याख्या , व्यापार चिन्ह/ट्रेडमार्क:संकल्पना ,व्यापार चिन्ह/ट्रेडमार्क: प्रकार , व्यापार चिन्हाची नोंदणी , व्यापार चिन्हाची ऑनलाईन नोंदणी प्रक्रिया , व्यापारचिन्ह कालावधी ,नूतनीकरणासाठी फी भरण्यास अपयशी झाल्यास रजिस्टरमधून काढून टाकण्याचा परिणाम,अपील मंडळाची स्थापना ,अपील मंडळाची रचना ,अध्यक्ष, उपाध्यक्ष किंवा इतर सदस्य म्हणून नेमणुकीसाठी पात्रता, अपील मंडळाची कार्यपद्धती आणि अधिकार , अपील विल्हेवाट लावणे , व्यापार चिन्हांचे वाटप आणि हस्तांतरण , सामूहिक आणि प्रमाणपत्र ट्रेडमार्क , व्यापारचिन्हाचे प्रमाणपत्र ,ट्रेडमार्क उल्लंघन आणि उपाय ,ट्रेडमार्कच्या उल्लंघनासाठीचे गुन्हे आणि दंड , अभ्यासाठी न्यायालयाचे महत्त्वपूर्ण निर्णय .

४. जैवविविधता अधिनियम २००२

१२२

महत्त्वाच्या संबंधित व्याख्या, जैवविविधतेत प्रवेशाचे नियमन, राष्ट्रीय जैवविविधता प्राधिकरणाची स्थापना, सभापती व सदस्यांच्या सेवा अटी, अध्यक्ष राष्ट्रीय जैवविविधता प्राधिकरणाचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी असतील, सभासदांना काढून टाकणे, राष्ट्रीय जैवविविधता प्राधिकरणाची सत्रे, राष्ट्रीय जैवविविधता प्राधिकरण कार्ये आणि अधिकार, राज्य जैवविविधता मंडळाची स्थापना, राज्य जैवविविधता प्राधिकरण कार्ये.

५. कॉपीराईट - लेखाधिकार कायदा

१३६

कॉपीराईट: संकल्पना आणि उत्क्रांती, व्याप्ती आणि कॉपीराईटची वैशिष्ट्ये, कॉपीराईटचे उद्दिष्ट, कॉपीराईट सहाय्यक, कॉपीराईट उपस्थितीची पात्रता, कॉपीराईटचे लेखक आणि मालकी- कॉपीराईट मालकाचे हक्क, आंतरराष्ट्रीय कॉपीराईट (एसएस - ४०-४३), कॉपीराईटची मुदत (कलम २२ ते २९, ३७(२), ३८(२)), कॉपीराईटचे वाटप / परवाना (कलम १८ to २१, ३० ते ३२, कॉपीराईटची नोंदणी, कॉपीराईटचे उल्लंघन - अधिनियम उल्लंघन करणारी कामे, अधिनियम अधिनियम इ. अधिनियम, गुन्हे आणि दंड, कॉपीराईट सोसायटी: कार्य व हक्क, महत्त्वाच्या न्यायिक निर्णयांचा अभ्यास:

- १) ऑक्सफोर्ड अँड ऑर्स युनिव्हर्सिटीचे कुलपती, पदव्युत्तर आणि विद्वान. वि. रामेश्वरी फोटोकॉपी सर्किसेस अँड ऑर्स. [डीयू फोटोकॉपी प्रकरण] सीएस (ओएस) - २४३९/२०१२. दिल्ली उच्च न्यायालय
- २) विसाव्या शतकातील फॉक्स फिल्म कॉर्प. एमसीए इंक. आणि ओरस [७१५ एफ.२ डी १३२७ (९ वा सीर. १९८३)] ३) आर. जी. आनंद विरुद्ध डिलक्स फिल्म्स [एआयआर (१९७८) एससी १६१३] R. G.
- ४) अँपल कॉम्प्यूटर, इंक. विरुद्ध मायक्रोसॉफ्ट कॉर्पोरेशन आणि हेवलेट-पॅकार्ड कंपनी [३५]

६. डिझाईन्स अधिनियम २०००

१६८

डिझाईन अॅक्ट, २००० संबंधित व्याख्या, औद्योगिक डिझाईन: अर्थ, औद्योगिक डिझाईन: अर्थ, औद्योगिक डिझाईन: व्याख्या, औद्योगिक डिझाईन: व्याप्ती, डिझाईनची नोंदणी क्षमता, डिझाईन नोंदणीसाठी कोण अर्ज करू शकते, नोंदणीकृत कॉपीराईट डिझाईन्स, डिझाईनमधील कॉपीराईटचे उल्लंघन (पायरेसी), प्रतिवादी द्वारे दाखल केलेले बचाव, अभ्यासाठीचे महत्त्वाचे न्यायिक निर्णय.

७. भौगोलिक निर्देशांक

१९०

अर्थ आणि सामग्री, कायदेविषयक विधान चौकट, वस्तूचे भौगोलिक निर्देशांक (नोंदणी आणि संरक्षण) कायदा, १९९९, वस्तूचे भौगोलिक निर्देशांक (नोंदणी आणि संरक्षण) नियम, २००२, नोंदणी प्रक्रिया - कालावधी, नूतनीकरण, जीर्णोद्धार (कलम ११ ते १८), नोंदणीद्वारे प्रदान केलेले हक्क - उल्लंघन आणि त्याचे उपाय (कलम २०-२४), उल्लंघन दंड (कलम ३७ ते ५४), अधिकारी: कुलसचिव, अपील मंडळ, वैधतेचे प्रमाणपत्र, केंद्र सरकारचे अधिकार

८. वनस्पती वाण संरक्षण आणि शेतकरी हक्क कायदा २००१

२२६

वनस्पती वाण संरक्षण आणि शेतकरी हक्क कायदा २००१: उद्दिष्टे आणि व्याप्ती, व्याख्या, नोंदणी, नोंदणीसाठी अर्ज, नोंदणीयोग्य विविधता, नोंदणी प्रक्रिया, कोणत्या व्यक्ती अर्ज करू शकतात, काय नोंदवले जाऊ शकते आणि काय नोंदवले जाऊ शकत नाही, अर्ज स्वीकृती आणि विरोध, ब्रीडर्सचे आणि संशोधकाचे हक्क आणि सुविधा, अनिवार्य परवाना, नोंदणीचा कालावधी आणि परिणाम आणि फायदे, प्रमाणपत्र आत्मसमर्पण आणि निरस्त करणे, अधिकारांचे उल्लंघन आणि त्यावरील उपाय, गुन्हे आणि दंड, प्रशासन अधिकारी

बौद्धिक मालमत्ता कायदा आणि कॉपीराइट्स व डिझाईन्स नियमन कायदा

अनुक्रमणिका

क्रमांक	प्रकरणातील घटक	पृष्ठ क्र.
प्रकरण १. बौद्धिक मालमत्ता		९
१.१	बौद्धिक मालमत्ता अधिकार: उगम आणि संकल्पना	११
१.२	व्यावसायिक आणि सांस्कृतिक परिमाण	१७
१.३	बौद्धिक संपदा अधिकाराचे प्रकार	२२
१.४	आंतरराष्ट्रीय अधिवेशने आणि संस्था	३०
प्रकरण २. सेवा क्षेत्र		४५
२.१	पेटंट्स	४६
२.२	वाढीव पेटंट्स, आत्मसमर्पण व पेटंट रद्द करणे	६१
२.३	पेटंट्सचे काम, अनिवार्य परवाने व निरस्तीकरण	६३
२.४	सरकारी हेतूसाठी पेटंटचा वापर आणि पेटंट संपादन	६७
२.५	पेटंटचे उल्लंघन	६७
२.६	गुन्हे आणि दंड [पेटंट अॅक्ट, १९७० चे अध्याय १६ ते २० सुधारित म्हणून]	६९
२.७	पेटंट कार्यालये, स्थापना	७०
२.८	पेटंटचे नियंत्रक : कार्ये आणि अधिकार, पेटंट एजंट्स	७१
२.९	आंतरराष्ट्रीय व्यवस्था [अधिनियम १४ आणि २१, २२], मधील मुद्दे	७२
२.१०	पेटंट राजवटीतील समस्या आणि चिंता महत्त्वाच्या निकालांचा अभ्यास केला जाणे.	७३
प्रकरण ३. व्यापारचिन्ह/ट्रेडमार्क		८७
३.१	प्रास्ताविक	८७
३.२	व्यापार चिन्ह/ट्रेडमार्क : व्याख्या	८९
३.३	व्यापार चिन्ह/ट्रेडमार्क : संकल्पना	८९
३.४	व्यापार चिन्ह/ट्रेडमार्क : प्रकार	९०
३.५	व्यापार चिन्हाची नोंदणी	९७
३.६	व्यापार चिन्हाची ऑनलाईन नोंदणी प्रक्रिया	९९
३.७	व्यापारचिन्ह कालावधी	१००
३.८	नृतनीकरणासाठी फ्री भरण्यास अपयशी झाल्यास रजिस्टरमधून काढून टाकण्याचा परिणाम	१०१
३.९	अपील मंडळाची स्थापना	१०२
३.१०	अपील मंडळाची रचना	१०२
३.११	अध्यक्ष, उपाध्यक्ष किंवा इतर सदस्य म्हणून नेमणुकीसाठी पात्रता	१०३

३.१२ अपील मंडळाची कार्यपद्धती आणि अधिकार	१०४
३.१३ अपील विल्हेवाट लावणे	१०४
३.१४ व्यापार चिन्हांचे वाटप आणि हस्तांतरण	१०५
३.१५ सामूहिक आणि प्रमाणपत्र ट्रेडमार्क	१०७
३.१६ व्यापारचिन्हाचे प्रमाणपत्र	१०९
३.१७ ट्रेडमार्क उल्लंघन आणि उपाय	११०
३.१८ ट्रेडमार्कच्या उल्लंघनासाठीचे गुन्हे आणि दंड	१११
३.१९ अभ्यासासाठी न्यायालयाचे महत्त्वपूर्ण निर्णय	११२

प्रकरण ४. जैवविविधता अधिनियम २००२ १२३

४.१ प्रास्ताविक	१२३
४.२ महत्त्वाच्या संबंधित व्याख्या	१२४
४.३ जैवविविधतेत प्रवेशाचे नियमन	१२६
४.४ राष्ट्रीय जैवविविधता प्राधिकरणाची स्थापना	१२८
४.५. सभापती व सदस्यांच्या सेवा अटी	१२९
४.६. अध्यक्ष राष्ट्रीय जैवविविधता प्राधिकरणाचे मुख्य कार्यकारी असतील	१२९
४.७. सभासदांना काढून टाकणे	१२९
४.८. राष्ट्रीय जैवविविधता प्राधिकरणाची सत्रे	१३०
४.९. राष्ट्रीय जैवविविधता प्राधिकरण कार्ये आणि अधिकार	१३०
४.१०. राज्य जैवविविधता मंडळाची स्थापना	१३१
४.११. राज्य जैवविविधता प्राधिकरण कार्ये	१३२
४.१२. राज्य जैवविविधता प्राधिकरण अधिकार	१३२

प्रकरण ५. कॉपीराईट - लेखाधिकार कायदा १३७

५.१ कॉपीराइट : संकल्पना आणि उत्क्रांती, व्याप्ती आणि कॉपीराइटची वैशिष्ट्ये	१३८
५.२ कॉपीराइटचे उद्दिष्ट, कॉपीराइट सहायक, कॉपीराइट उपस्थितीची पात्रता	१४२
५.३ कॉपीराइटचे लेखक आणि मालकी- कॉपीराइट मालकाचे हक्क	१४५
५.४ आंतरराष्ट्रीय कॉपीराइट (एसएस - ४०-४३)	१४६
५.५ कॉपीराइटची मुदत (कलम २२ ते २९, ३७ (२), ३८ (२))	१४८
५.६ कॉपीराइटचे वाटप / परवाना (कलम १८ ते २१, ३० ते ३२)	१४८
५.७ कॉपीराइटची नोंदणी	१५३
५.८ कॉपीराइटचे उल्लंघन - अधिनियम उल्लंघन करणारी कामे, अधिनियम इ.	१५४
५.९ गुन्हे आणि दंड	१५६
५.१० कॉपीराइट सोसायटी : कार्य व हक्क	१५७
५.११ महत्त्वाच्या न्यायिक निर्णयांचा अभ्यास :	१५८

प्रकरण ६. डिझाईन्स अधिनियम २००० १६९

६.१. प्रास्ताविक	१६९
६.२. डिझाईन ॲक्ट, २००० संबंधित व्याख्या	१७०
६.३. औद्योगिक डिझाईन : अर्थ	१७१

६.४. औद्योगिक डिझाइन : व्याख्या	१७२
६.५. औद्योगिक डिझाइन : व्याप्ती	१७२
६.६. डिझाइनची नोंदणी नियंत्रक आणि इतर अधिकारी	१७२
६.७. डिझाइनची नोंदणी क्षमता :	१७८
६.८. डिझाइन नोंदणीसाठी कोण अर्ज करू शकते	१७९
६.९. नोंदणीकृत कॉपीराइट डिझाईन्स	१७९
६.१०. डिझाइनमधील कॉपीराइटचे उल्लंघन (पायर्स)	१८१
६.११. प्रतिवादीद्वारे दाखल केलेले बचाव	१८२
६.१२. अभ्यासासाठीचे महत्त्वाचे न्यायिक निर्णय	१८३

प्रकरण ७. भौगोलिक निर्देशांक

१९१

७.१. प्रस्तावना	१९१
७.२. अर्थ आणि सामग्री	१९२
७.३. कायदेविषयक विधान चौकट:	१९३
७.४. वस्तूचे भौगोलिक निर्देशांक (नोंदणी आणि संरक्षण) कायदा, १९९९.	१९५
७.५. वस्तूचे भौगोलिक निर्देशांक (नोंदणी आणि संरक्षण) नियम, २००२	१९८
७.६. नोंदणी प्रक्रिया - कालावधी, नूतनीकरण, जीर्णोद्धार (कलम ११ ते १८)	२०३
७.७. नोंदणीद्वारे प्रदान केलेले हक्क - उल्लंघन आणि त्याचे उपाय (कलम २०-२४)	२०८
७.८. उल्लंघन दंड (कलम ३७ ते ५४)	२१०
७.९. अधिकारी: कुलसचिव, अपील मंडळ	२१७
७.१०. वैधतेचे प्रमाणपत्र	२१८
७.११. केंद्र सरकारचे अधिकार	२१९

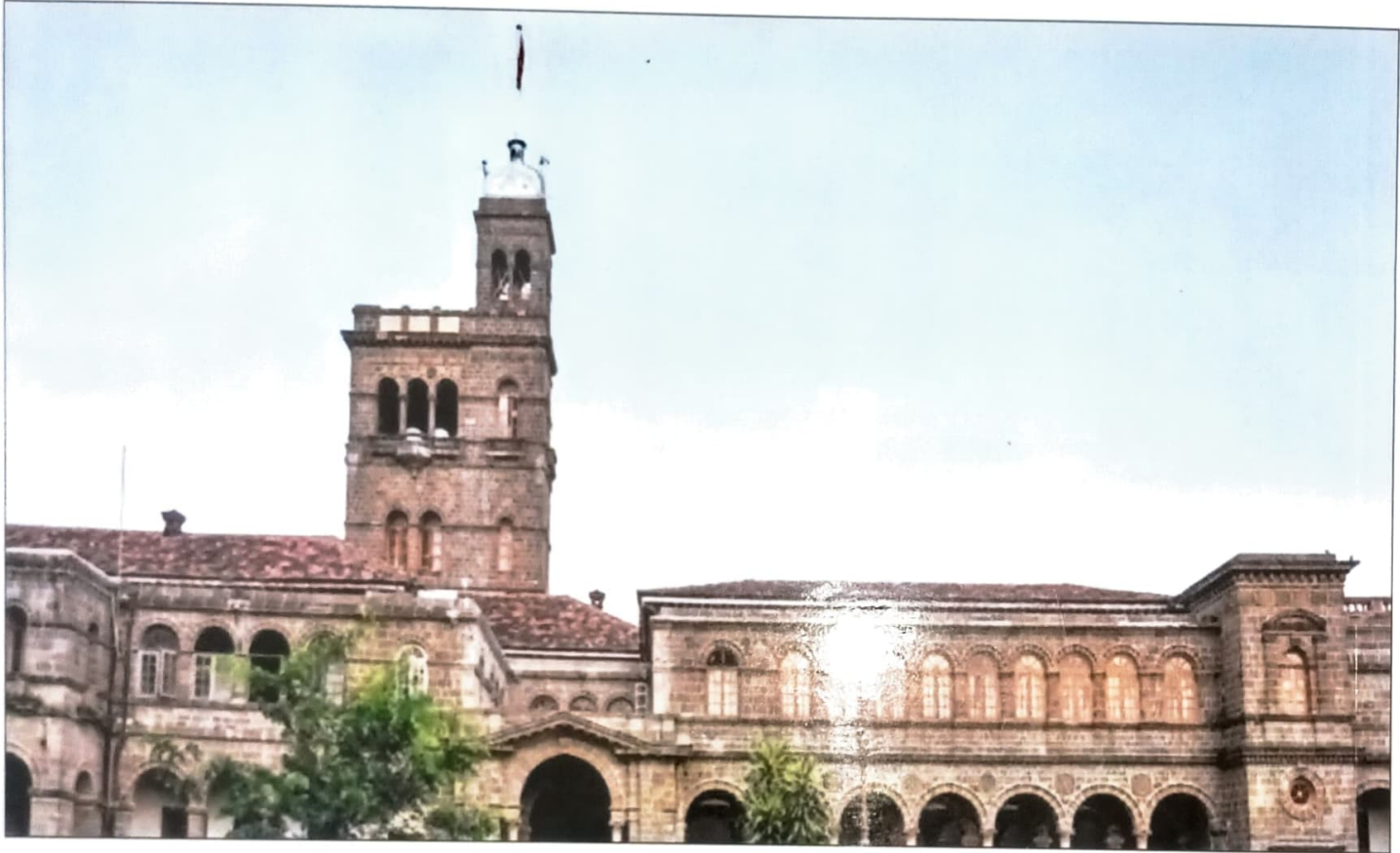
प्रकरण ८. वनस्पती वाण संरक्षण आणि शेतकरी हक्क कायदा २००१

२२७

८.१. प्रास्ताविक	२२८
८.२. वनस्पती वाण संरक्षण आणि शेतकरी हक्क कायदा २००१ : उद्दिष्टे आणि व्याप्ती	२२९
८.३. व्याख्या	२२९
८.४. नोंदणी	२३२
८.५. नोंदणीसाठी अर्ज	२३२
८.६. नोंदणीयोग्य विविधता	२३२
८.७. नोंदणी प्रक्रिया	२३३
८.८. कोणत्या व्यक्ती अर्ज करू शकतात	२३४
८.९. काय नोंदविले जाऊ शकते आणि काय नोंदविले जाऊ शकत नाही	२३४
८.१०. अर्ज स्वीकृती आणि विरोध	२३५
८.११. ब्रीडर्सचे आणि संशोधकाचे हक्क आणि सुविधा	२३६
८.१२. अनिवार्य परवाना	२३७
८.१३. नोंदणीचा कालावधी आणि परिणाम आणि फायदे	२३७
८.१४. प्रमाणपत्र आत्मसमर्पण आणि निरस्त करणे	२३८
८.१५. अधिकारांचे उल्लंघन आणि त्यावरील उपाय	२३९
८.१६. गुन्हे आणि दंड	२४०
८.१७. प्रशासन अधिकारी	२४४

**M.Com
First Year
106**

**बौद्धिक मालमत्ता कायदा आणि
कॉपीराइट्स व डिझाइन्स नियमन कायदा**

**Savitribai Phule Pune University
School of Open Learning
(Distance Education Program)**

ISBN 978-93-5453-682-3

A Text Book
on
MANAGEMENT ACCOUNTING
For
M.Com-I (Sem-I)

PROF. DR. JANARDHAN K. PAWAR
PROF. D. N. KALE

PROF. DR. KISHOR R. LIPARE
PROF. TEJALI SUJIT DESARDA

As Per New
Syllabus w.e.f.
June 2019

KSHITIJA PUBLICATION, PUNE

This Text Book is designed for M.Com (Sem-I) as per revised syllabus of Savitribai Phule Pune University from June 2019. This book is useful to other University as a reference.

A Text Book on MANAGEMENT ACCOUNTING

For M.Com-I (Sem-I)

:Author:

PROF. DR. JANARDHAN K. PAWAR

M.COM, MBA (Mkt), NET, SET, GDC&A, B.ED, DIM, PGDIM, PGDMM, Ph.D.

Anekant Education Society's

Tuljaram Chaturchand College of Arts, Science & Commerce, Baramati, Dist. Pune

PROF. DR. KISHOR R. LIPARE

M.Com., M.B.A., M.Phil., SET, GDC&A, Ph.D

Pune District Education Association's

Waghire College, Saswad. Dist- Pune

PROF. D. N. KALE

M.COM, GDC&A,

Director of D. N. Commerce Academy, Baramati

PROF. TEJALI SUJIT DESARDA

M.Com, FCA, SET

Pune District Education Association's

Institute of Technical Education Research and Management, Akurdi, Pune

KSHITIJA PUBLICATION, PUNE

Text Book on: Management Accounting, M.Com-I (Sem-I)

First Edition: July 2019

©: With the Author & Publisher

ISBN: 978-81-941859-3-2

Cover Design: Ashish Parmar

Published By:
Kshitija Publication, Pune
Sec. 28 Sarthak Apartment,
Front of RM College Akurdi
Pune 411 04

Price: Rs. 250/-

The text of this publication, or any part thereof, should not be reproduced or transmitted in any form or stored in any computer storage system or device for distribution including photocopy, recording, typing, or information retrieval system or reproduced on any disc., tape, performed media or other information storage device etc. without the written permission of Authors & Publisher with whom the rights are revised. Breach of this condition is liable for legal action.

Every effort has been made to avoid errors or omissions in this book. In spite of this, errors may have crept in any mistake, error or discrepancy so noted and shall be brought to our notice shall be taken care of in the next edition. It is notified that neither the publisher nor the author or seller shall be responsible for any loss of action to any one, of any kind, in any manner, therefrom.

Index

Sr.No.	Name of the Topic	Page Number
01	Accounting for Emerging Sectors	01-23
02	Application of Management Accounting Techniques	24-59
03	Budgets as a tool for Decision Making	60-87
04	Working Capital Management	88-137

PROF. DR. JANARDHAN K. PAWAR

M.COM, MBA (MKT), NET SET, GDC & A, B.ED, DIVE, PGDIVE, Ph.D

He is currently working as Assistant professor in Anekan Education Society's Tuljaram Chaturhand College of Arts, Science & Commerce, Baramati, Dist. Pune (Autonomous) since 2015. Earlier he worked with various renowned educational institutes such as Sinhgad College of Arts & Commerce, Narhe, Pune, Spicer Seventh Day Adventist University, Pune, etc. He is a recipient of 'Mogulal Agarwal Trust's Gold Medal' for securing highest number of marks at post graduate level (M.Com). He has also awarded Ph.D in Banking and Finance from S.P.P.U.

He is very enthusiastic, quick to build rapport and trust with students and colleagues alike. He has been teaching for various levels such as B.Com, M. Com, M.B.A. etc. from last 14 years. He also worked in the different examination committees of the Savitribai Phule Pune University. He has presented many research papers in National & International Seminar and Conference in India. The same research papers published in International journals having ISSN & ISBN numbers with impact factor.

PROF. DR. KISHOR R. LIPARE

M.COM, MBA (HRM), M. Phil, SET, GDC & A, Ph.D

He is currently working as Assistant professor in Pune District Education Association's Waghire College, Saswad. He has passed B.Com & M.Com with specialisation in 'Advanced Accounting & Taxation'. He stood first in the rank of merit of M.Com. Examination of Shivaji University, Kolhapur in year 2004. He has awarded Ph.D in the subject of Business Administration from Savitribai Phule Pune University. He is very popular teacher of Accountancy, Mathematics and Statistics, Management accounting, Corporate and Advanced Accounting. 12 years teaching experience is at credit to graduate as well as post graduate courses like B.Com, M.Com, D.T.L. etc.

He has presented 38 research papers in National & International Seminars and Conferences in India. The same research papers have been published in National and International journals having ISSN & ISBN numbers with impact factor. He is currently working as a N.S.S. Programme Officer and Pune Rural District Coordinator. He has also received award from Savitribai Phule Pune University in year 2018 for his notable contribution in National Service Scheme as a Pune Rural District Coordinator.

PROF. D. N. KALE

M.COM, GDC & A,

He is a Director of D. N. Commerce Academy, Baramati & working as visiting faculty in Sahkar Maharshi Shankarrao Mohite Patil College, Natepute. He worked from year 2003 to 2009 as senior lecturer in T. C. College Baramati. He very popular teacher of Accountancy, Mathematics and Statistics, Costing, Income Tax, Management Accounting etc. in same College. He has passed B.Com & M.Com with specialisation in 'Advanced Accounting & Taxation'.

15 years teaching experience is at credit to graduate as well as post graduate courses like B.Com, M.Com. He is a secretary of Mandesh Foundation, Baramati.

PROF. TEJAL SUJIT DESARDA

M.Com, F.C.A, SET Ph. D (Pursuing)

She is currently working as Assistant professor in Pune District Education Association's Institute of Technical Education Research and Management, Akurdi, Akurdi Pune since 2010. She has completed her B. Com & M.Com with specialisation in Cost and works Accounting. She has completed her chartered accountancy course in the year 2008.

She specialise in all finance related subjects viz Accounting, Direct taxation, Indirect taxation, Corporate law, Industrial and labour laws. She has been teaching the undergraduate, Post graduate, and MBA since 15 years. She has presented research papers in National & International Seminar and Conferences in India.

ISBN:978-81-941859-3-2

KSHITIJA PUBLICATION, PUNE

Sec. 28 Sarthak Apartment, Front of RM College Akurdi Pune 411 044

Mo. No: 9922836391/ 9423488805

E-Mail ID: kshitijapublication@gmail.com

UGC Pattern

Shraddha

BUSINESS TAX ASSESSMENT & PLANNING

- ▶ **Dr. Niranjan Shah**
- ▶ **Dr. Yashodhan Mithare**

◆ **Business Tax Assessment and Planning**

Author :

**Dr. Niranjan R. Shah
Dr. Yashodhan Mithare**

◆ **ISBN - 978-81-943340-4-0**

◆ **Shraddha Publication, Solapur**

◆ **Full Address :- 102/B,6,Ghongade Bunglow,
Bhavani Peth,Solapur-413006
Cell No.: 9028709272, 8308630133**

◆ **Copy right (C) Authors 2020**

◆ **First Edition : January - 2020**

◆ **Offset : Prasad Printing & Binding Works, Solapur**

◆ **Front page Design : Mohan Bandi**

◆ **Price : ₹ 220/-**

Note : All rights reserved. No part of this book may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means photo copy, recording 'or' other electronic or mechanical methods without the written permission of the author

Dr. Niranjan Shah is working as Assistant Professor in Commerce at Tuljaram Chaturchand College of Arts, Science and Commerce (Autonomous), Baramati (Dist. Pune). He has 15 years of teaching experience at UG as well as PG Level. He was awarded a Ph.D. (Marketing) degree by Savitribai Phule Pune University, Pune in June 2018. He is working as Chairman, Board of Studies in 'Accountancy and Taxation' and also the Member in Board of Studies in 'Business Administration', Tuljaram Chaturchand College of Arts, Science and Commerce (Autonomous), Baramati (Dist. Pune). He has presented and published more than 13 research paper at International and National Level. He is the author of one text book.

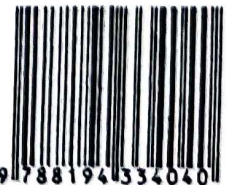
Dr. Yashodhan Mithare is working as Associate Dean, Faculty of Commerce & Management, Savitribai Phule Pune University. He is working as Chairman, Board of Studies in Accountancy and a Member of Academic Council, Savitribai Phule Pune University.

He is working as Associate Professor in Commerce at H. V. Desai College, Pune. He has 22 years of experience at UG as well as PG Level. He is working as a Ph. D. and M. Phil Guide (Business Administration and Accountancy). There are Ten students have been awarded Ph.D. and Six students have been awarded M. Phil. Degree under his guidance. He has presented and published more than 30 research paper at International and National Level. He is the author of four reference books. He worked as Resource Person in various programmes such as Orientation Program, Refresher Course and Faculty Development Programme Organized by SPPU, Pune and Shivaji University, Kolhapur. Also he is working as a Member of BOS: Accountancy of various autonomous colleges.

Shraddha Publication, Solapur

102/ B, 6, Ghongde Bunglow, Bhavni Peth, Solapur

Cell : 8308630133, 9028709272

9 788194 433404 0